

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

1-oktyabr- O'qituvchi va
Murabbiylar kuni

№9 – SON

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

2025-YIL, SENTYABR

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdurahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamISI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, "Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik" kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, "Savdo ishi" kafedrasini mudiri

Jumayev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti "Menejment va marketing" kafedrasini mudiri

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU biznes boshqaruvi va logistika kafedrasini professori

Tuychiyev Alisher Jurayevich, Alfraganus University "Iqtisodiyot" fakulteti dekani professor

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU "Yashil" iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Elektron nashr 603 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 29-sentyabrda ruxsat etildi

MUNDARIJA

ЭТАПЫ РАЗРАБОТКИ МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ	7
Кучаров Абдор Собиржонович, Бобожонов Азизжон Бабаханович, Хусейнов Рахим Али оглы	
KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO‘LLAB-QUVVATLASHGA QARATILGAN TA‘LIM XIZMATLARI KO‘RSATISH TURLARI TAHLILI	16
Ergashev To‘lqin Shokirovich	
ЭВОЛЮЦИЯ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	23
Миришаев Абдурахман Абдулахатович	
E-COMMERCE DIFFERENCES BETWEEN DEVELOPING AND DEVELOPED COUNTRIES.....	33
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING MARKETING DASTURLARINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI	40
Ikramova Taxmina Latifovna	
MINTAQAVIY RESURLARNI BOSHQARISHDA MENEJMENT YONDASHUVLARI: INSTITUTSIONAL NAZARIYA VA IQTISODIY XAVFSIZLIK INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH.....	50
Ismoilov Abdulxoliq Muxiddin o‘g‘li	
TADBIRKORLIKNI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY YETAKCHILIK MODELLARIDAN FOYDALANISH	60
Kazakov Olim Sabirovich	
TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI QABUL QILUVCHI MAMLAKATLAR IQTISODIYOTIGA TA‘SIRI BO‘YICHA EKONOMETRIK DALILLAR: USLUBLARGA ASOSLANGAN SHARH	67
Madumarov Xusniddin Komilovich	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA‘MINLASHDA KORPORATIV MADANIYAT VA MARKETING STRATEGIYALARI UYG‘UNLIGI	78
Matrizayeva Dilaram Yusupbayevna	
AHOLINING MODDIY FAROVONLIGI TUSHUNCHASI VA UNGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLARI	84
Mirzamurodov Oltinbek Sultonali o‘g‘li	
SUN‘IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN KICHIK BIZNESDA FOYDALANISHNING XORIJIY TAJRIBALARI VA O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI	90
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
CHAKANA SAVDODA ONLAYN KO‘RIB, OFLAYN XARID QIL (ROPO) MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARINI ANIQLASH.....	98
Rajapova Gulmira	
TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY MEXANIZMLARNING ROLI VA SAMARADORLIGI	105
Agzamova Marguba Mirabdullayevna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA ISHLAB CHIQRISHNI AVTOMATLASHTIRISH, ERP VA CRM TIZIMLARINI JORIY ETISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	113
Uzakova Umida Ruziyevna	
FEATURES AND DISADVANTAGES OF IMPLEMENTING THE DIGITAL ECONOMY FOR CONSTRUCTION COMPANIES	122
Kurbanova Maftuna Lazizovna, Muhammad al-Khwarizmi	
LEVERAGING INNOVATIVE MARKETING STRATEGIES IN RETAIL THROUGH DISTRIBUTED DATA AND KNOWLEDGE-BASED SYSTEMS	134
Karimova Nafisabonu Djamshidovna	
XALQARO RAQOBATBARDOSHLIKNI BAHOLASH BO‘YICHA USLUBIY YONDASHUVLAR....	145
Mallaboyev Anvarjon Sotvoldiyevich	

FOREIGN EXPERIENCE IN ORGANIZING REMOTE BANKING SERVICE	154
Abduvohidov Abdumalik Mahkamovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY OQIBATLARI TAHLILI	161
Xatamov Nurbek Ochildiyeovich	
THE IMPACT OF GREEN BUSINESS EDUCATION AMONG ENTREPRENEURS ON THE ECONOMY: A LITERATURE REVIEW	172
Amonov Sardor Zamon o'g'li, Turobova Hulkar Rustamovna	
ISTE'MOLCHILARNING EKOLOGIK ONGINI SHAKLLANTIRISHDA RAQAMLI MARKETINGNING ROLI	188
Uzoqova Dilnoza Yusuf qizi	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALARNI BOSHQARISHNING XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	196
Uzakova Umida Ruziyeвна	
TEMIR YO'L TRANSPORTI INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	203
Qilichev Umid Ibodullayevich	
UNIVERSITETNI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA BENCHMARKING USULIDAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	210
Maxmudov Faxriddin Umarovich	
O'ZBEKISTONDA UY-JOY QURILISHINI RIVOJLANISHI TAHLILI	219
Usmanov Mirumar Abdulla o'g'li	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	228
Sabirov Oybek Shavkatbekovich	
QASHQADARYO VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TOMONIDAN ISHLAB CHIQUILGAN MAHSULOT HAJMINING PROGNOZLASH.....	237
Xudoyorov Laziz Niyozovich	
РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ.....	246
Азизов Ильдар Рафаэльевич	
TIJORAT BANKLARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI RAQAMLI XIZMAT TURLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLARI.....	254
Foziljonova Mushtariybonu Farruxbek qizi	
KORXONALAR PUL OQIMLARI BOSHQARUVIDA PROGNOZ USULLARIDAN FOYDALANISH.....	263
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li	
ELEKTRON SAVDO SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI INTEGRATSIYALASHGAN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINING O'RNI VA AMALIY JIHATLARI.....	270
Abidjonov Nodirbek Odiljon o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDAGI ILG'OR XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	277
Rajabov Alibek Xushnudbekovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA YASHIL SUG'URTA KONSEPSIYASI: ZARURAT, JORIY HOLAT VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	285
Zoyirov Laziz Subxonovich	
BREND QIYMATINI ANIQLASHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI.....	294
Maxmudov Tohirjon Olimjonovich, Odilov Akbarjon Nosirjon o'g'li	
XUSUSIY OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	304
Gulmatov Bahodir Xabibullayevich	

KORXONALAR BREND QIYMATINI ANIQLASHNING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARI	311
Maxmudov Tohirjon Olimjonovich	
MINTAQA TURIZM SALOHİYATINI VA UNGA TASIR ETUVCHI OMILLAR.....	318
Nasriddinov Husanbek Sadriddin o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OZIYQ-OVQAT SANOATI DON MAHSULOTLARI TARMOG'IDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH: NAZARIY-METODOLOGIK YONDASHUV	324
Dildora Kurbanova	
XALQARO SAVDONING SIRKULAR IQTISODIYOT TAMOIYLLARIGA UYG'UNLASHUVIDA ASOSIY TENDENSIYALAR.....	333
Muratova Shohista Nimatullayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI KLASSTERLARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI.....	342
Yuldasheva Dildora Kamiljan qizi	
KOMPAIYALARDA IQTISODIY KO'RSATKICHLARNI YAXSHILASHDA XODIMLAR SALOHİYATINING O'RNI.....	350
Sattarov Shuxrat Abug'affarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARI RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	355
O'rozov Azamat Otaboyevich	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI KOMMUNIKATSIYA STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI KPI VA ROI INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH.....	363
Muminova Dildora Dilshadovna	
HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT THROUGH INVESTMENT: INTERNATIONAL EXPERIENCE OF DEVELOPING COUNTRIES	371
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
MILLIY IQTISODIYOTNING TASHQI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHGA YONDASHUVLAR.....	378
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
"DAVLATNING IQTISODIY XAVFSIZLIGI" TOIFASIGA YONDASHUVLARNING PAYDO BO'LISHI VA EVOLYUTSIYASI	384
Karimov Javlon Ko'ziyevich	
ESG (ENVIRONMENTAL, SOCIAL, GOVERNANCE) TAMOIYLLARINI DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARDA JORIY ETISH.....	395
Ismailov Allayor Rashidovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQRISHNI SIFAT MENEJMENTI TAMOIYLLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR.....	405
Achilov Ilmurad	
INVESTITSION SALOHİYATNI OSHIRISH ORQALI MINTAQALARNI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	415
Qobilov Anvar Eshpo'lotovich	
"YASHIL IQTISODIYOT" TAMOIYLLARI ASOSIDA IQTISODIY XAVFSIZLIK SOHASIDA BOSHQARUV QARORLARINI ASOSLASHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	424
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SUG'URTA KOMPAIYALARINING INVESTITSION FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	433
Haqberdiyev Bekzod Uktamovich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR IQTISODIY O'SISH VA ATROF MUHIT MUHOFAZASINI TA'MINLASH MAQSADIDA KICHIK BIZNES VA YASHIL LOYIHALARNI MOLIVALASHTIRISH MEXANIZMLARI	444
Uskenbayeva Dilnoza Bakhodir qizi	
TRANSPORT TIZIMLARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	453
Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	

MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA OZIYQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MASALALARI	459
Xusanova Gavhar	
O'ZBEKISTONDA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGI ASOSIY KO'RSATKICHLARI VA ULAR DINAMIKASI TAHLILI.....	467
Atayev Jahongir Erkinovich	
СОВРЕМЕННАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА РАЗВИТИЕ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА	476
Исраилов Рустамбек Ибрагимович	
REKLAMA XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH BO'YICHA XORIY TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH YO'NALISHLARI.....	487
Xamrakulov Azamat Baxritdinovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BAHOLASH VA BOSHQA TUZILMALARNING O'ZARO HAMKORLIK MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	496
Rixsimbayev Odiljon Kabildjanovich	
MINTAQAVIY RIVOJLANISH VA SANOAT KORXONALARINI JOYLASHTIRISHNING IQTISODIY MOHIYATI.....	505
Nuritdinov Botir Kodirxanovich	
INVESTITSIYALAR VA ULARDAN TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	517
Isakov Axmadali Esanbaevich	
KORXONALARNI BUDJETLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING XALQARO TAJRIBALARI.....	525
Sobirov Shoyadbek Kurbonaliyevich	
IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH BO'YICHA JORIY MEXANIZMLARNING TAHLILI	537
Tirkashev Farruxjon Xolyigitovich	
TASHABBUSLI BYUDJETLASHTIRISHNI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMLARIGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR HAMDA ERISHILGAN NATIJALAR TAHLILI.....	545
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DIGITAL MARKETING OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UZBEKISTAN.....	553
Sadikov Shokhrux Shukhratovich	
INVESTITSIYALARNI MOLIYAVIY BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA TURIZM SOHASIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISH	566
Tajieva Shaxnoza Mamarejabovna	
MINTAQALAR KESIMIDA INNOVATSION SALOHİYAT NOMUTANOSIBLIKLARINING SABABLARI VA EKONOMETRIK TAHLILI.....	576
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
MINTAQAVIY SANOATNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	586
Ochilov Akram Odilovich, Ro'ziqulov Jamshid Ulug'bek o'g'li	
SUG'URTA INSTITUTLARI FAOLIYATIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA UNING IQTISODIY KO'RSATKICHLARGA TA'SIRI.....	594
Sherov Sanjar Radjabovich	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY OQIBATLARI TAHLILI

Xatamov Nurbek Ochildiyeovich

O'zbekiston Respublikasi
Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi dotsenti

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni joriy etish va uni rivojlantirish jarayonlarining iqtisodiy hamda ijtimoiy oqibatlari tahlil qilingan. Davlat tomonidan qabul qilingan raqamlashtirish strategiyalari, elektron hukumat, raqamli xizmatlar va biznes jarayonlarini avtomatlashtirish bo'yicha tashabbuslar asosida yuzaga kelayotgan o'zgarishlar ko'rib chiqilgan. Maqolada raqamli texnologiyalar qo'llanilishi natijasida mehnat bozoridagi transformatsiyalar, ish o'rinlari dinamikasi, aholi bandligi va ta'lim tizimiga ta'siri, shuningdek, biznes muhitidagi samaradorlik ko'rsatkichlaridagi o'zgarishlar tahlil qilingan. Raqamli iqtisodiyotning ijobiy va salohiyatli salbiy oqibatlari muvozanatli yondashuv asosida ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, maqolada raqamli notenglik, raqamli bilimlar darajasi, mintaqaviy farqlar va axborot xavfsizligi bilan bog'liq muammolarga alohida e'tibor qaratilgan. Muallif tomonidan raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda barqaror o'sishni ta'minlashga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, ijtimoiy oqibatlar, iqtisodiy tahlil, raqamlashtirish, raqamli transformatsiya, O'zbekiston, mehnat bozori, raqamli notenglik.

Аннотация

В данной статье анализируются экономические и социальные последствия внедрения и развития цифровой экономики в Республике Узбекистан. Рассматриваются изменения, возникающие в результате государственных стратегий цифровизации, электронного правительства, цифровых услуг и инициатив по автоматизации бизнес-процессов. В статье оценивается влияние цифровых технологий на трансформацию рынка труда, динамику рабочих мест, занятость населения и систему образования, а также изменения в показателях эффективности бизнеса. Положительные и потенциально негативные последствия цифровой экономики представлены в сбалансированном виде. Особое внимание уделено вопросам цифрового неравенства, уровню цифровой грамотности, региональным различиям и информационной безопасности. Автор предлагает рекомендации, направленные на обеспечение устойчивого роста при развитии цифровой экономики.

Ключевые слова: цифровая экономика, социальные последствия, экономический анализ, цифровизация, цифровая трансформация, Узбекистан, рынок труда, цифровое неравенство.

Abstract

This article analyzes the economic and social consequences of implementing and developing the digital economy in the Republic of Uzbekistan. Changes arising from

state-adopted digitization strategies, e-government, digital services, and initiatives to automate business processes are examined. The article evaluates the impact of digital technologies on labor market transformations, job dynamics, employment, and the education system, as well as changes in business efficiency indicators. Both positive and potentially negative effects of the digital economy are presented in a balanced manner. Special attention is given to issues related to digital inequality, levels of digital literacy, regional disparities, and information security. The author proposes recommendations aimed at ensuring sustainable growth in the development of the digital economy.

Keywords: digital economy, social consequences, economic analysis, digitization, digital transformation, Uzbekistan, labor market, digital inequality.

KIRISH

XXI asrning ikkinchi o'n yilligida turli iqtisodiy adabiyotlarda mamlakatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga erishish hamda makroiqtisodiy muvozanatini ta'minlashning muhim jihati raqamli iqtisodiyot tizimiga o'tish deb qayd etilmoqda. Shunday ekan, iqtisodiy taraqqiyotning bugungi bosqichida O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, tizimga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish, yangi texnologiyalarni joriy etish, kadrlarni tayyorlash va boshqa bir qancha muhim yo'nalishlarda keng qamrovli ishlarni bajarish, O'zbekistonda amalga oshirilishi lozim bo'lgan muhim ishlar doirasidagi birlamchi vazifalar qatoriga kiradi.

O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga doir bir qancha me'yoriy-huquqiy hujjatlar ishlab chiqilib, unda mazkur tizimni taraqqiy ettirishga doir bajarilishi lozim bo'lgan ishlar belgilab berildi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 3-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-3832-sonli, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" PK-6079-sonli qarorlariga binoan respublikada raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, yaqin istiqbolda barcha tarmoq va sohalarga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish rejalashtirilganligi ko'rsatib o'tish mumkin.

O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish vazifasi milliy statistika doirasida ham bir qancha muhim ishlarning bajarilishini, xususan, milliy iqtisodiyot tarmoq va sohalarni raqamlashtirishga oid indikatorlar tizimi ishlab chiqilishi, mazkur tizim uchun ma'lumotlar bazasi shakllantirilishi, maxsus kuzatuvlar, so'rovnomalar va hisobot shakllari ishlab chiqilishini taqozo etadi.

Jahon miqyosida raqamli texnologiyalarning jadal sur'atlarda rivojlanishi barcha sohalarda yangi iqtisodiy munosabatlarning shakllanishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyot nafaqat iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri, balki

ijtimoiy barqarorlik va samarali boshqaruvning muhim omili sifatida ham namoyon bo'lmoqda.¹

O'zbekiston Respublikasida ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilab olingan. Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi, elektron hukumat tizimini rivojlantirish, raqamli xizmatlar platformalarini yaratish kabi chora-tadbirlar iqtisodiy tizimni tubdan o'zgartirishga xizmat qilmoqda.

Raqamlashtirish jarayoni nafaqat iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshiradi, balki mehnat bozori, ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy himoya kabi sohalarga ham jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot rivojlanishi bilan bog'liq yangi muammolar – raqamli notenglik, axborot xavfsizligi, raqamli savodxonlik darajasining yetarli emasligi kabi masalalar ham yuzaga kelmoqda.

Ushbu maqolada O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni joriy etish va rivojlantirish jarayonlarining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlari, ularning ijobiy va salbiy jihatlari, shuningdek, bu sohadagi amaliy yutuqlar va mavjud muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — raqamli iqtisodiyotning mamlakat taraqqiyotiga ko'rsatayotgan ta'sirini kompleks baholash va samaradorlikni oshirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Mamlakatda innovatsion texnologiyalar barcha sohalarda, jumladan, televideniye, ta'lim, bank ishi va davlat boshqaruvida keng joriy etilmoqda. Xususan, raqamli televideniye texnologiyalari tasvir sifatining yuqoriligi, signallarni uzatish va qabul qilishdagi samaradorligi bilan ajralib turadi. O'zbekiston Respublikasi rahbariyati tashabbusi bilan raqamli teleeshittirishga bosqichma-bosqich o'tish bo'yicha maxsus konsepsiya va dasturlar qabul qilindi.

Axborot tizimlari va ma'lumotlar bazalarining joriy etilishi sog'liqni saqlash, ta'lim, ijtimoiy himoya, turizm va davlat xizmatlari sohaslarida faol ravishda amalga oshirilmoqda. Hozirgi kunda "aqlli" va "xavfsiz" shaharlar konsepsiyasi doirasida hududiy loyihalar ishlab chiqilmoqda.

Ta'lim sohasida esa tarmoqli axborot texnologiyalari asosida integratsiyalashgan o'qitish tizimlari shakllanmoqda. Masofaviy ta'lim modellari orqali talabalar elektron o'quv qo'llanmalariga istalgan joydan kirish imkoniyatiga ega bo'lib, o'qituvchi bilan real vaqtda aloqa o'rnatishi, vazifalarini yuborishi va qo'shimcha resurslardan foydalanishi mumkin. Bu esa ta'lim sifatini oshirish va yangi bilimlarni o'zlashtirishda innovatsion yondashuvni ta'minlaydi.

Tijorat banklari ham raqamli texnologiyalar orqali faoliyatini modernizatsiya qilmoqda. AKT negizida ishlab chiqilayotgan innovatsion dasturlar bank operatsiyalarini avtomatlashtirish, mijozlar bilan munosabatlarni yaxshilash va xodimlar faoliyatini optimallashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy avtomatlashtirilgan tizimlar orqali mijoz murojaatlari turli kanallardan (telefon, onlayn chat, veb-sayt orqali va h.k.) qabul qilinib, yagona tizimda qayta ishlanadi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>

Jamiyat hayotidagi raqamlashtirish jarayonlari mamlakatning iqtisodiy rivojlanish sur'atlarini belgilaydi. "Raqamli iqtisodiyot" tushunchasi bugungi kunda to'rtinchi sanoat inqilobi sharoitida iqtisodiy o'sish darajasini belgilaydigan asosiy ko'rsatkichlardan biriga aylangan. Bu jarayonda intellektual faoliyatni avtomatlashtirish, raqamli yechimlar asosida qaror qabul qilish va raqobatbardoshlikni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Post-sanoat davrida axborot resurslari va ma'lumotlar almashinuvi ijtimoiy jarayonlarning asosiy harakatlantiruvchi omillaridan biriga aylandi. Butunjahon Internet tarmog'i orqali axborot uzatish imkoniyatlari insoniyatning bilim, madaniyat va iqtisodiy sohalaridagi cheklovlarini bartaraf etib, yangi imkoniyatlarni yaratadi. Ayniqsa, ijtimoiy munosabatlar va madaniy qadriyatlar shakllanishida virtual muhitning ta'siri ortib bormoqda.

Axborot oqimlarining shiddat bilan tarqalishi ijtimoiy yangilanish jarayonlarini tezlashtirib, shaxsiy va jamoaviy hayotda yangi paradigmalarni shakllantirmoqda. "Axborotlashtirish" tushunchasi kundan-kunga chuqurlashib, raqamli texnologiyalar inson hayotining ajralmas qismiga aylanmoqda. Yangi avlod esa aynan raqamli muhitda voyaga yetayotgan bo'lib, ularning dunyoqarashi, bilim olish usuli va hayot tarzi axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga to'liq bog'liq holga kelmoqda.

Shunday ekan, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti va makroiqtisodiy muvozanatini baholash ko'rsatkichlari tizimini shakllantirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblangan raqamli iqtisodiyot rivojlanishiga oid milliy indikatorlar majmuini ishlab chiqish, milliy statistika tizimiga oid dolzarb masalalardan biri sifatida ahamiyat kasb etadi va tadqiqot ishimiz yo'nalishini tanlab olishimizga asos bo'ldi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli iqtisodiyot masalasi xalqaro va milliy tadqiqotchilar e'tiborida turibdi. Xususan, E. Brynjolfsson va E. McAfee raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va mehnat bozoridagi o'zgarishlarga kuchli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, raqamli iqtisodiyot yuqori samaradorlik va iqtisodiy o'sishga olib kelishi bilan birga, ish o'rinlari qisqarishi, raqamli notenglik va ma'lum ko'nikmalarga bo'lgan talabning ortishiga ham sabab bo'ladi (Brynjolfsson & McAfee, 2014).

K. Shvab tomonidan ilgari surilgan "To'rtinchi sanoat inqilobi" nazariyasida raqamli iqtisodiyot butun ijtimoiy va iqtisodiy munosabatlarni qayta shakllantirayotgan global jarayon sifatida talqin qilinadi. U avtomatlashtirish, sun'iy intellekt, internet-narsalar (IoT) va katta ma'lumotlar (big data) texnologiyalarini iqtisodiyotning barcha sohalarida tatbiq etish orqali yangi imkoniyatlar yuzaga kelayotganini ko'rsatadi (Schwab, 2016).

Tarmoqli iqtisodiyot va raqamli intellektual jarayonlar haqidagi ilk nazariy asoslar D. Tapscottning asarlarida bayon etilgan bo'lib, u ma'lumotlar bilan ishlash, raqamli biznes modellar va raqamlashtirish orqali iqtisodiy munosabatlarning samaradorligi oshishini asoslab bergan (Tapscott, 1996).

Milliy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Prezident farmoni bilan qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasida raqamli infratuzilma, elektron hukumat va davlat xizmatlarini raqamlashtirish bo'yicha aniq vazifalar belgilangan ("Raqamli O'zbekiston – 2030", 2020).

A. Hakimov va hammualliflar tomonidan amalga oshirilgan tahlillarda mamlakatda raqamli texnologiyalarni turli sohalarga tatbiq etish bo'yicha amaliy qadamlar, xususan bank, ta'lim, sog'liqni saqlash va davlat boshqaruvi tizimidagi yutuqlar ko'rsatilgan. Shuningdek, raqamli transformatsiya jarayonida kadrlar tayyorlash, infratuzilmaviy muammolar va aholining raqamli savodxonligi kabi masalalarga ham to'xtalib o'tilgan (Hakimov va boshqalar, 2022).

N. Mo'minov o'z tadqiqotida raqamli iqtisodiyotning mehnat bozorida ta'sirini tahlil qilib, yangi kasblar, masofaviy ishlash imkoniyatlari va kadrlar kompetensiyalariga qo'yilayotgan talablar oshganini ko'rsatgan (Mo'minov, 2021).

BMT Taraqqiyot dasturining 2023-yilgi hisobotida esa O'zbekistonda raqamli transformatsiyaning ijtimoiy oqibatlari, ayniqsa raqamli notenglik va axborot xavfsizligi masalalari keng yoritilgan. Shuningdek, aholining turli qatlamlarining raqamli xizmatlarga kirish imkoniyatlaridagi farqlar tahlil qilingan (UNDP Uzbekistan, 2023).

Qodirov va Tursunova raqamli iqtisodiyotning ijtimoiy samaradorligi masalasiga nazar tashlab, ayniqsa ta'lim va ijtimoiy xizmatlar sohasida raqamli yechimlar orqali samaradorlik oshganini ta'kidlaydilar (Qodirov & Tursunova, 2023).

Shu bilan birga, S. Karimov tomonidan bank tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi va avtomatlashtirish jarayonlari orqali mijozlar bilan ishlash samaradorligining oshishi tahlil qilingan (Karimov, 2021).

Xulosa qilib aytganda, yuqorida keltirilgan adabiyotlar raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy va ijtimoiy sohalardagi ta'sirini har tomonlama yoritadi. Biroq, mavjud manbalarda ijtimoiy oqibatlarni chuqur o'rganishga yetarlicha e'tibor berilmagan. Shu bois, O'zbekiston sharoitida mazkur jarayonning ijtimoiy-madaniy, mintaqaviy va inson kapitaliga ta'sirini tahlil qilish bugungi kun ilmiy izlanishlari uchun dolzarb hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

"Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotining barqarorligini ta'minlash, jahon tajribasiga tayangan holda milliy iqtisodiyotni jadal sur'atlarda raqamlashtirish uchun quyidagi ishlarni bajarish lozimligi ko'rsatib o'tilgan¹:

- raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning me'yoriy-huquqiy bazasini shakllantirish;
- milliy iqtisodiyotning barcha tarmoq va sohalarini modernizatsiyalashda imkon qadar eng so'nggi raqamli texnologiyalarni joriy etish;

¹ https://iqtisodiyot.tsue.uz/sites/default/files/maqolalar/32_Siddikov.pdf

- eng so‘nggi raqamli texnologiyalarga asoslangan kommunikatsion vositalar, mashina va uskunalarni sotib olish, o‘rnatish va mahalliy kadrlarning ularda ishlash malakalarini oshirish;

- maktabgacha ta‘lim tizimidan boshlab, oliy ta‘limdan keyingi ta‘lim tizimigacha raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan kadrlar siyosatini ishlab chiqish va yuritish.

Shu bilan birga, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PK-6079-sonli qaror doirasida 2020–2022-yillarda hududlarni raqamlashtirish dasturlari tasdiqlandi. Unga asosan:

- aholi punktlarining internetga ulanish darajasini 78 foizdan 95 foizgacha oshirish, shu jumladan buning hisobiga 2,5 million keng polosali ulanish portlarini ko‘paytirish;

- 20 ming kilometr optik tolali aloqa liniyalarini o‘tkazish va uyali aloqa tarmoqlarini rivojlantirish;

- 400 dan ortiq axborot tizimlarini, hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning turli sohalariga elektron xizmatlar va dasturiy ta‘minotlarni joriy etish;

- 587 ming kishini kompyuter dasturlash asoslari bo‘yicha o‘qitishni tashkil etish, shuningdek “Bir million dasturchi” loyihasi doirasida 500 ming yoshlarni jalb qilish;

- ishlab chiqarish va iqtisodiyotning real sektori korxonalarida logistika va boshqarish jarayonlarini avtomatlashtirish bo‘yicha 280 dan ortiq axborot tizimlari va dasturiy mahsulotlarini joriy etish;

- davlat organlari va tashkilotlari xodimlarining raqamli savodxonligi va malakasini oshirish, ularni axborot texnologiyalariga o‘rgatish va axborot xavfsizligini ta‘minlash;

- mintaqalardagi tegishli oliy o‘quv yurtlari, ma‘muriy-hududiy birliklarda hokimiyat va davlat idoralarining 12 ming xodimini axborot texnologiyalari bo‘yicha o‘qitish uchun mas‘ul etib tayinlash.

Aytish joizki, mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga doir asosiy yo‘nalishlar orasida milliy statistika tizimiga oid quyidagi muhim masalalarni ham qayd etish mumkin:

- statistika tizimiga raqamli texnologiyalarni joriy etish;

- ma‘lumotlarni to‘plashdan boshlab chop etishga doir jarayonlarda samaradorlikni oshirish uchun yangi, eng so‘ngi dasturiy ta‘minotlarni qo‘llash;

- raqamli iqtisodiyotga oid ko‘rsatkichlarni ishlab chiqish va shakllantirish hamda ularni davlat boshqaruv apparatiga, tegishli vazirlik va idoralarga samarali qarorlar chiqarishlari uchun yetkazib berish;

- raqamli iqtisodiyotga oid kurslarni ishlab chiqish va o‘qitish asosida kadrlar malakasini oshirish.

“Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi va O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-avgustdagi PQ-4796-sonli “O‘zbekiston Respublikasi milliy

statistika tizimini yanada takomillashtirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorda yuqorida ko'rsatib o'tilgan asosiy masalalar bilan bir qatorda, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish ko'rsatkichlarini ishlab chiqish vazifasi ham belgilab berilgan. Qayd etish joizki, aynan raqamli iqtisodiyot rivojlanishiga oid milliy indikatorlar majmuasining yaratilishi uchun me'yoriy-huquqiy asos mavjudligi ko'rsatkichlar tizimi ishlab chiqishga poydevor bo'ldi.

METODOLOGIYA

Raqamli iqtisodiyot rivojlanishiga oid milliy ko'rsatkichlar majmuini ishlab chiqishda to'rtta yirik blokdan iborat indikatorlar tizimi shakllantirildi. Bular:

1. Mamlakatning xalqaro reytingdagi o'rniga oid ko'rsatkichlar;
2. Hududlarda raqamli iqtisodiyot rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari;
3. Biznes va sohalarni raqamlashtirish ko'rsatkichlari;
4. AKT sohasi taraqqiyotiga oid ko'rsatkichlar majmui.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi malakasi va kadrlar salohiyati, ijtimoiy soha va ommaviy axborot vositalari tizimini raqamlashtirish ko'rsatkichlari ham milliy ko'rsatkichlar tarkibiga kiritildi.

Mamlakatning xalqaro reytingdagi o'rniga oid ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqishda I-DESI, IDI, EGDI, EPART, GCI, GII, SGI, WDCI va boshqa xalqaro indekslar majmuasidan foydalanildi.

Biznesdagi raqamli texnologiyalar indikatorlari majmuini ishlab chiqishda tizimga oid ko'rsatkichlar bilan bir qatorda, iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha tashkilotlarda CRM, ERP, SCM tizimlaridan foydalanish darajasini ifoda etuvchi ko'rsatkichlar ham kiritildi.

Hududlarda raqamli iqtisodiyot rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlarini ishlab chiqishda qishloq yoki shahar joylariga xos xususiyatlar, tarmoq yoki sohalar taraqqiyotiga oid, shu bilan birga raqamlashtirish jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omillar ham hisobga olindi.

AKT sohasi taraqqiyotiga xos ko'rsatkichlar majmuiga:

- AKT sektori faoliyati,
- AKT sohasidagi tadqiqotlar va ishlanmalar,
- telekommunikatsiyalar,
- elektron hukumat xizmatlaridan foydalanish,
- axborot xavfsizligi,
- raqamli texnologiyalar qo'llanilishiga oid indikatorlar tizimlari

mujassamlashtirildi.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot rivojlanishiga oid milliy ko'rsatkichlar majmuining beshinchi bloki quyidagilarni o'z ichiga oladi: raqamli iqtisodiyot bo'yicha kadrlar salohiyati, ijtimoiy sohani raqamlashtirish va raqamli reallikdagi aholiga oid indikatorlar, shuningdek ommaviy axborot vositalari (OAV) va kontent tarkibi.

Raqamli iqtisodiyot rivojlanishiga oid milliy ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqishda induktiv-deduktiv yondashuv (xususiylikdan umumiylikka, umumiylikdan tizimli shaklga o'tilishi va aksincha), sabab va natija munosabatlari, tizimli yondashuv,

strategik maqsad, indikativ rejalashtirish, optimal tanlov, majmuaviy baholash metodlari, shuningdek tarkibiy-funksional modelga asoslangan metodologik yondashuv qo'llanildi.

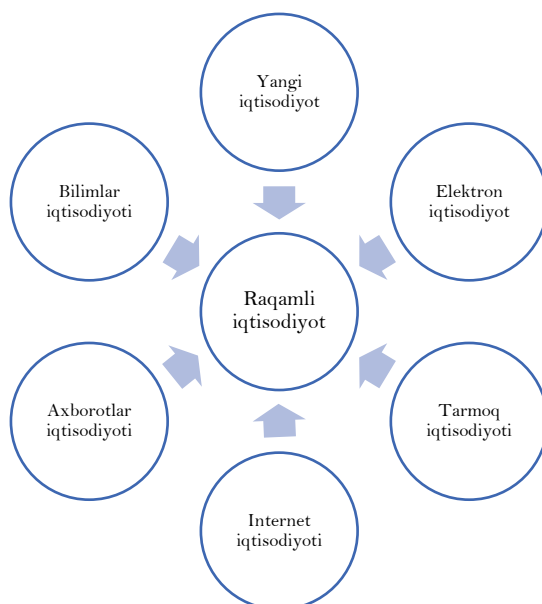
Mutaxassislarning fikricha, XXI asrning 30-yillariga kelib, insoniyatning qariyb 15–20 foizi axborotlar jamiyatida yashaydi va unga ta'sir ko'rsatadi, 60–70 foiz aholi esa industrial jamiyat ta'sirida qolmoqda. Insoniyat jamiyatining bunday shakllanishi global raqamli bo'shliq bilan ifodalanadi.

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot keng ma'noda: yangi axborotni yaratish, ulardan foydalanish, raqamli texnologiyalar va raqamli mahsulotlar, telekommunikatsiya xizmatlari, elektron biznes, elektron tijorat, elektron bozorlar, masofadan turib bitim tuzish mexanizmlari, masofadan turib xizmat ko'rsatish, masofaviy ta'lim va boshqa bir qator komponentlarni o'z ichiga olgan xo'jalik yurituvchi subyektlar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni tizimli tashkil etgan tuzilmadir.

Yuqorida ko'rsatilganidek, raqamli iqtisodiyot elektron biznes va savdo bilan bog'liq raqamli texnologiyalarni qo'llash asosida iqtisodiy faoliyatni amalga oshirish jarayonlari va usullarini o'z ichiga oladi va kiber muhitda raqamli tovarlar va xizmatlarni amalga oshirish imkoniyatini yaratadi.

Boshqacha aytganda, bu elektron to'lov vositalari, kriptovalyuta va raqamli valyutaning imkoniyatlaridan foydalangan holda axborotni ijtimoiy tarmoq orqali elektron vositalardan foydalanib uzatish, almashish va saqlash bitimlari tizimidir.

Ko'pgina xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar raqamli iqtisodiyotni axborot iqtisodiyoti, bilimlar iqtisodiyoti, ijodiy iqtisodiyot, internet iqtisodiyoti, tarmoq iqtisodiyoti, elektron iqtisodiyot, yangi iqtisodiyot va shunga o'xshash tushunchalar bilan ifodalaydi (1-rasm).¹

1-rasm. Postindustrial iqtisodiyotning yangi ko'rinishlari²

¹ file:///C:/Users/n.xatanov/Downloads/Rakamli_iktisodietni_rivozlantiris_omillari_nazari.pdf

² Muallif ishlanmasi

Bizning fikrimizcha, “raqamli iqtisodiyot” tushunchasi oddiy ma’lumotlarni raqamlashtirish va turli iqtisodiy jarayonlarni avtomatlashtirishdan ancha kengroqdir. U zamonaviy axborot va smart-texnologiyalarni, shuningdek yirik ma’lumotlar, Internet iqtisodiyoti, tarmoq iqtisodiyoti, bilimlar iqtisodiyoti, elektron iqtisodiyot va axborotlar iqtisodiyoti bazalarini, simsiz tarmoqlarni, turli mobil qurilmalar va gadjetlarni, shuningdek ijtimoiy media platformalarini yaratishga imkon beruvchi yangi turdagi ijtimoiy-raqamli platformalarni jalb qilishning innovatsion usulini o‘z ichiga oladi.

Raqamli iqtisodiyot doirasida ushbu texnologiyalar alohida yoki integratsion rejimlarda muvaffaqiyatli qo‘llanilmoqda. Bugungi kunda raqamli iqtisodiyot ijtimoiy-iqtisodiy hayotning barcha tarmoq va sohalarida qo‘llanilib, yangi bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish, tegishli strategik qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyotning barcha sohalarida amalda qo‘llanilishi yangi ilmiy tadqiqotlar va zamonaviy texnologiyalar yaratishni taqozo etadi hamda tarmoq va sohalar uchun qulay raqamli makonlarni shakllantiradi.

Jahon banki ta’rifiga ko‘ra, raqamli iqtisodiyot — bu raqamli axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llashga asoslangan ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy munosabatlar tizimidir.

Raqamli iqtisodiyotning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

Maxsus raqamli platformalar va ekotizimlar yaratish orqali iqtisodiy faoliyatni amalga oshirish;

Shaxsiy xizmat modellarini qo‘llash;

Ijtimoiy tarmoqda ishlab chiqaruvchilar va iste’molchilarning bevosita hamkorlik aloqalarini masofaviy qulay muhitda tashkil etish.

So‘nggi to‘rt yil ichida O‘zbekistonda axborot texnologiyalarini rivojlantirish bo‘yicha katta qadamlar tashlandi, bu esa iqtisodiyotning ko‘plab sohalarida raqamlashtirish jarayonlarini kengaytirish va raqamli iqtisodiyot ulushini oshirishga yordam berdi.

Raqamli iqtisodiyot tarkibiy qismlari:

- Elektron tijorat;
- “Elektron hukumat” tizimi;
- Iqtisodiyotning turli tarmoqlarida va xizmat ko‘rsatish sohalarida “aqlli” (smart) texnologiyalarni joriy etish;
- “Aqlli shahar” va “Xavfsiz shahar” konsepsiyalarini yaratish;
- “Buyumlar Interneti” (IoT)dan keng foydalanish va boshqa ilg‘or texnologiyalar.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanish darajasi axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) rivojlanish darajasi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, odatda quyidagi ko‘rsatkichlar bilan baholanadi:

- Raqamli iqtisodiyotning YAIMdagi ulushi;
- AKT sanoatiga kiritilgan investitsiyalar hajmi;

- Internet tezligi va qamrov maydoni;
- Elektron tijoratning rivojlanish darajasi;
- “Elektron hukumat” tizimidagi davlat xizmatlari ulushi;
- AKT sohasidagi mutaxassislar bilan tashkilotlarning ta’minlanishi va boshqa ko’rsatkichlar.

Shuningdek, mamlakatning axborot texnologiyalarini rivojlantirish darajasini baholovchi xalqaro reytinglardagi ko’rsatkichlar ham muhim ahamiyatga ega.

1-rasmda O‘zbekiston Respublikasida 2016–2021-yillarda iqtisodiyotda faoliyat ko’rsatayotgan korxona va tashkilotlar hamda axborot va aloqa sohasida faoliyat yuritayotgan korxona va tashkilotlar sonining o‘shish tendensiyasi keltirilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni jadal rivojlantirish mamlakatning iqtisodiy o‘shishi va ijtimoiy taraqqiyotida muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Raqamlashtirish jarayonlari sanoat, qishloq xo‘jaligi, moliya, ta’lim, sog‘liqni saqlash va davlat boshqaruvi sohalarida samaradorlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Natijada mamlakatda investitsion muhit yaxshilandi, yangi ish o‘rinlari yaratildi va kichik hamda o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash imkoniyati kengaydi.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash, aholi turmush darajasini oshirish va raqamli tenglikni mustahkamlashda ham muhim rol o‘ynamoqda. Masofaviy ta’lim, onlayn tibbiy xizmatlar, elektron tijorat kabi sohalaridagi rivojlanish aholiga yangi imkoniyatlarni yaratmoqda va ularning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Biroq, raqamli iqtisodiyotni joriy etish jarayonida kiberxavfsizlik, raqamli ta’limning yetishmasligi, infratuzilma muammolari va raqamli ajralish (digital divide) kabi murakkab masalalar yuzaga kelmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish maqsadida davlat tomonidan tizimli islohotlar va strategik dasturlar amalga oshirilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirmoqda, balki ijtimoiy taraqqiyot va aholi farovonligini ta’minlashda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, barqaror va inklyuziv rivojlanishni ta’minlash raqamli iqtisodiyot siyosatining ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020-йил 5-октябрдаги “2020–2023 йилларда рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ–6079-сонли фармони. <https://lex.uz/uz/docs/-5030957>

2. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Иқтисодий тадқиқотлар ва ислохотлар маркази. (2023). Ўзбекистонда рақамли иқтисодиёт: таҳлил ва истикболлар. Тошкент.

3. Каримов, И. (2021). Рақамли иқтисодиёт ва унинг тараққиёт босқичлари. Тошкент: Иқтисодиёт нашриёти.

4. Аҳмедов, Ш. (2022). Иқтисодиётнинг рақамли трансформацияси ва унинг ижтимоий таъсирлари. – “Иқтисодий фанлар” журналы, №2, 34–40-бетлар.
5. World Bank. (2022). Digital Uzbekistan: Accelerating Digital Transformation for Inclusive Growth. www.worldbank.org
6. UNCTAD. (2023). Digital Economy Report 2023: Cross-border data flows and development. Женева: БМТ нашриёти.
7. Schwab, K. (2020). The Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum.
8. Davletov, B. (2023). Рақамли иқтисодиётнинг институционал асослари. – Тошкент давлат иқтисодиёт университети илмий тўплами, №1.
9. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси. (2024). Рақамли инфратузилманинг ривожланиш динамикаси бўйича статистик маълумотлар. www.stat.uz
10. OECD. (2022). Measuring the Digital Transformation: A Roadmap for the Future. Paris: OECD Publishing.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, sentyabr, 9-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketingjournalbot](https://t.me/@marketingjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГОСТ 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlato standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**